

แนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเมืองขอนแก่น

Guidelines for Creative Communication

for Khon Kaen City Development

สุมาลี สุวรรณกร¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น 2) ทราบแนวคิดของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น และ 3) เสนอแนวทางการนำการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น ข้อมูลหลักที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาจากการสนทนากลุ่มของสื่อมวลชนทั้งภาครัฐและเอกชน ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 54 คน และสัมภาษณ์ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน 11 คน รวม 65 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์นั้นจะต้องเริ่มต้นจากการคัดกรองข่าว และนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง สื่อมวลชนจะต้องมีจรรยาบรรณในวิชาชีพของตน 2) สื่อมวลชนทุกท่านยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น และพร้อมที่จะเป็นคณะทำงานในการขับเคลื่อนการพัฒนา และ 3) สื่อมวลชนทุกท่านมองว่า การนำแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จะสำเร็จได้นั้น ทั้งตัวสื่อมวลชนและสื่อที่ถูกนำเสนอจะต้องมีความน่าเชื่อถือ และเป็นสื่อที่ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต

Abstract

This research aims: 1) to develop guidelines for creative communication for media outlets who are working within Khon Kaen for area development; 2) to understand the concepts and roles of the media in development within Khon Kaen; and 3) to recommend model guidelines for creative communication as a linkage between the media outlets and public administrators and civic groups. Data were collected using focus group discussions with 54 key informants, including representatives from mass media (public and private sectors) who deliver news related to Khon Kaen. In addition, in-depth interviews were conducted with 11 managers from the government and private sector.

This study found that guidelines for creative communication must stress the importance of presenting verified and factual news. Delivery of the news must be objective and neutral. Broadcasters must adhere to ethics of mass media, including the concepts and role of mass media as a key participant in the development of Khon Kaen. This study found that

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

representatives of both the public and private mass media would be pleased to serve on task forces on advocacy for development in all dimensions. All of them viewed that in order for creative communication to successfully function as a linkage with public administrators and civic groups, the news media had to gain trust and be perceived as truthful and reliable. In addition, the news must include views of both public and private sectors.

คำสำคัญ : การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาเมือง

Keywords: Creative communication, Urban development

บทนำ

จากสถานการณ์ความขัดแย้งของสังคมไทยที่เกิดขึ้นในหลายยุคหลายสมัย และนำไปสู่ความรุนแรงถึงขั้นเสียเลือดเนื้อและแบ่งแยกทางสังคมและความคิด ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าชนวนความขัดแย้งทั้งหมดมาจาก “สื่อมวลชน” เป็นต้นเหตุ ดังเช่นที่ อาจารย์ ประทุมมา (2554) ได้กล่าวว่า สื่อมวลชน มีส่วนสำคัญในการยุยงให้เกิดความเกลียดชัง และใช้ความรุนแรง อีกทั้งที่ผ่านมาสื่อมวลชนไม่ได้ทำหน้าที่เสนอข้อมูลข่าวสารที่นำไปสู่การแสวงหาทางออกให้กับสังคมเท่าที่ควรจะเป็น

ด้วยเหตุนี้เองหลายฝ่ายจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการ “ปฏิรูปสื่อ” อีกครั้ง โดยเฉพาะให้สื่อมวลชนตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และยึดถือจรรยาบรรณของอาชีพสื่อมวลชน และการนำเสนอข่าวที่ถูกต้อง เป็นธรรม เทียบตรง ให้สมความเป็น “ฐานันดรศรี” ที่เป็นสถาบันหลักของสังคม โดยประชาชนคาดหวังว่าสื่อไม่ใช่ทำหน้าที่แค่การรายงานข่าวเท่านั้น เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลและมีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้กับสมาชิกในสังคมทุกเพศทุกวัย และทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ ระวีวรรณ ประกอบผล (2524) และ พรพิมล เฉลิมมีประเสริฐ (2550 อ้างถึงใน เจริญ เพ็งมูล, 2558) ที่บอกว่า สื่อมวลชนถูกมองว่าเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนสิ่งที่มีอยู่ในสังคม ให้กับสมาชิกในสังคมได้รับรู้

จากภาพเรื่องความขัดแย้งตั้งแต่ระดับประเทศ ลงมาสู่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดใหญ่ที่ถือเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาของภูมิภาคอีสานและอาเซียน ด้วยศักยภาพทั้งด้านภูมิศาสตร์ของที่ตั้งอยู่ตรงกลาง มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมของภูมิภาค รวมทั้งเป็นศูนย์กลางอำนาจและต้นแบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาคในพื้นที่ ตลอดจนเป็นชุมปัญญาเพราะมีสถาบันการศึกษาอันดับหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนั้นขอนแก่นยังเป็นต้นแบบการบริหารจัดการภาคเอกชนในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งเศรษฐกิจ ธุรกิจ ข้อดีอีกอย่างหนึ่งของขอนแก่นที่จังหวัดอื่น ๆ ไม่มีคือขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของงานด้าน “สื่อสารมวลชน” เพราะมีศูนย์ข่าวขนาดใหญ่ตั้งอยู่หลายแห่ง และข่าวที่ถูกนำเสนอออกจากจังหวัดขอนแก่นมักจะเป็นข่าวที่ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทสื่อให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

ที่ผ่านมา “สื่อมวลชน” ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีอยู่ครบทุกประเภททั้งวิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ แม้กระทั่งสื่อออนไลน์ ได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารและรายงานสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีทั้ง ขาวดี และ ไม่ดี โดยหลายครั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมองว่า การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในพื้นที่ มีหลายข่าวที่ “ไม่สร้างสรรค์” และไม่ได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น แต่กลับสร้างภาพลักษณ์ที่เสียหาย นำไปสู่ความขัดแย้ง สร้างความแตกแยกให้กับประชาชนในพื้นที่ ไม่น้อยไปกว่าภาพลักษณ์ของสื่อมวลชนในส่วนกลาง

ตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่อันพึงประสงค์ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมของ Mcquail (1994 อ้างถึงใน รุติรัตน์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2547) นักทฤษฎีด้านสื่อสารมวลชนระดับโลก ได้ระบุบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนเอาไว้ว่า สื่อมวลชนจะต้องเป็นผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นนักประสานสัมพันธ์ (Correlation) และนำเสนอข้อมูลอย่างการดำรงความต่อเนื่อง (Continuity) พร้อมกับให้ ความบันเทิง (Entertainment) และสร้างความเคลื่อนไหวในสังคม (Mobilisation) ให้เกิดขึ้น

ด้วยเหตุผลเหล่านี้เองจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะค้นหาแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น รวมทั้งแนวคิด บทบาท ของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น และการพัฒนารูปแบบการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น เพื่อเป็นต้นแบบในการใช้ “สื่อมวลชนเป็นกลไกสำคัญในการร่วมพัฒนาท้องถิ่น” ในรูปแบบ “นิวส์ขอนแก่นโมเดล” (NEWS KhonKaen Model) ต่อไป

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

1. เพื่อค้นหาแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อทราบแนวคิดของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น
3. เพื่อเสนอแนวทางการนำการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น

วิธีการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) วางแผนและเตรียมการเก็บข้อมูลโดยการพัฒนาแบบสนทนากลุ่มที่ใช้ในการวิจัย 2) เก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชากรเป้าหมายคือ สื่อมวลชนและผู้บริหารภาครัฐและเอกชนในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งดำเนินการทั้งหมดรวมกัน 4 ครั้ง โดยมีผู้สนทนากลุ่มรวมทั้งสิ้น 65 คน ผู้วิจัยได้จัดแบ่งหัวข้อในการสนทนากลุ่มเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงกับเนื้อหาเช่น ความคิดเห็นเรื่อง แนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ในมุมของสื่อมวลชน และ ผู้บริหารภาครัฐ ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงข่าวสารข้อมูลของสื่อมวลชน รวมถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการพัฒนาท้องถิ่น พร้อมทั้งแนวคิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง และสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเมืองขอนแก่น

ผลการวิจัย

ก่อนที่จะนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยที่ตั้งไว้ จะกล่าวถึงลักษณะของสมาชิกที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม ทั้ง 4 กลุ่ม พบว่า สมาชิกที่เข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นใน 4 กลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปี ทำงานสังกัดหน่วยงานสื่อมวลชนภาคเอกชนมากที่สุด และส่วนใหญ่ทำงานในสังกัดของสถานีวิทยุท้องถิ่น มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด ผู้ที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่มส่วนมากเป็นผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ทำให้พบว่า สื่อมวลชนทั้งที่มาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่างมองเห็นว่า การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ จะต้องเริ่มต้นด้วยการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง ผู้เสนอข่าวจะต้องมีความเป็นกลาง ไม่เข้าข้าง หรือยอฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ข่าวต่าง ๆ ที่จะถูกนำเสนอจะต้องได้รับการคัดกรองและคัดสรรข้อมูลข่าวสาร มาอย่างเหมาะสมก่อนที่จะทำการนำเสนอ สื่อมวลชนทุกท่านจะต้องเป็นผู้มีจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ และความรักในท้องถิ่นของตน สมาชิกทุกท่านมองว่า หากมีการดำเนินการดังกล่าวข้างต้น จะนำไปสู่การสื่อสารที่ดี ก่อให้เกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่ดีของทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีพื้นฐาน มาจากการนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์ ดังเช่นที่สมาชิกของกลุ่มการสนทนาท่านหนึ่งได้กล่าวว่า

“การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์คือการนำเสนอเรื่องจริง นำเสนอแบบเป็นกลาง ไม่เอนเอียง และหวังให้เกิดผลด้านบวกมากที่สุด เพราะหากเราพูดไม่ได้ออกไปก็ไม่เกิดผลดีทั้งตัวเราและคนที่ฟังอยู่”
(เบญจมาภรณ์ มามุข, สนทนากลุ่ม, 16 มกราคม 2558)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ได้ทราบแนวคิดของผู้บริหารภาครัฐและภาคเอกชนในเรื่องนี้ โดยที่ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มต่างมองว่า การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความ เข้าใจที่ดีให้กับคนในสังคม เพราะทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้ (Learning) ผลที่ตามมา คือ สมาชิกได้รับความรู้ (Knowledge) ที่ได้มาจากการแสดงความเห็น (Opinion) ร่วมกัน ทำให้เกิดความรู้สึกชอบ (Affection) อันเป็นพื้นฐานของการเกิดพฤติกรรม (Behavior) ที่พึงปรารถนา สมาชิกของกลุ่ม ส่วนใหญ่มองว่า สื่อมวลชน คือหัวใจหลักในการพัฒนาทุกด้าน และสื่อมวลชนยังเป็นหน่วยงานที่สามารถโน้มน้าวใจให้ผู้รับข้อมูลข่าวสาร ให้ความร่วมมือในการพัฒนาได้ และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการนำเสนอข่าว สื่อมวลชนจะต้องพิจารณา ถึงความแม่นยำและความเที่ยงตรงในเนื้อหาสาระของข่าวสารทุกครั้งก่อนนำเสนอ สื่อมวลชนควรมีการตรวจสอบ ระวังกันเองในการนำเสนอข้อมูล และช่วยตรวจสอบ สอดส่อง สื่อมวลชนจากประเทศเพื่อนบ้านที่จะเข้ามา ทำข่าวในช่วงการเปิดประเทศสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ด้วย และแนะนำว่าควรมีการจัดกิจกรรม เอกชนพบสื่อเดือนละครั้ง และเสนอให้ ตั้ง “นิวส์ขอนแก่นโมเดล (News Khon Kaen Model)” เป็นตัวแบบอย่าง ในการนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเมืองและเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น ๆ สมาชิกท่านหนึ่ง กล่าวว่า

“ขอนแก่นควรจะไปทางไหน สื่อควรจะได้รับทราบและเวลานำเสนอข่าว เขารู้อยู่แล้วว่า จะผลักดันอย่างไรและจะทำให้ผู้นำเสนอข่าวได้ในการเป็นผลบวกในการพัฒนา”
(สมิง ยิ้มศิริ, สนทนากลุ่ม, 20 กุมภาพันธ์ 2558)

เมื่อวิเคราะห์ในเรื่อง แนวคิด บทบาท ของสื่อมวลชนต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จากการสนทนากลุ่มของประชากรที่เข้าร่วมในการสนทนาพบว่า สื่อมวลชนภาครัฐและเอกชน ยินดีเป็นส่วนหนึ่ง ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยยินดีนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร รวมทั้ง การร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคและพัฒนาเมือง รวมทั้งยินดีเป็นคณะทำงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติ เพราะแค่สื่อมวลชนทำหน้าที่ของตนเองที่ทำอยู่ก็ถือเป็นการเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองแล้ว

ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าว ขอความร่วมมือ ข่าวประชาสัมพันธ์ทั้งข่าวดี หรือข่าวร้าย ดังเช่นสมาชิกท่านหนึ่งกล่าวว่า

“สื่อไม่ต้องทำอะไรมาก แค่ทำหน้าที่สื่อของตัวเองให้ดีที่สุด ไม่ต้องไปช่วยสร้างถนน ไม่ต้องไปช่วยขุดคลอง แต่ทำหน้าที่สื่อสารของตนเองให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายของคน ที่ต้องการจะส่งสารแค่นั้น ก็ถือว่าสื่อได้ทำหน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือการพัฒนาท้องถิ่นแล้ว” (ชุมพร พารา, สทนากลุ่ม, 22 เมษายน 2558)

ในขณะเดียวกัน แม้สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ของตนเองตามความรับผิดชอบและบทบาทที่มีอยู่แล้วก็ตาม ยังอาจมีอุปสรรคหรือปัญหาในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้ เป็นเพราะว่า ผู้บริหารภาครัฐและภาคเอกชน มีแนวโน้มที่จะมองว่า สื่อเป็นเพียงเครื่องมือในการทำงาน ไม่ได้มองสื่อมวลชนเป็นภาคี หรือกลไกสำคัญในการทำงานร่วมกัน บ่อยครั้งสื่อมวลชนยากที่จะเข้าถึงแหล่งข่าว หรือหาแหล่งข่าวที่จะให้ข้อมูลในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านบวกไม่พบ หรือแม้แต่การนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านลบก็ไม่พบเช่นกัน ดังสมาชิกท่านหนึ่งกล่าวว่า

“การจัดงานใหญ่ ๆ ระดับจังหวัด หรือระดับประเทศ สื่อมวลชนมักไม่มีโอกาส ไปร่วมแสดงความคิดเห็น หรือนำเสนอข้อมูลในการดำเนินการ ทั้งที่ความจริงสื่อมวลชนบางคน ทำงานมานานมากกว่า 20 ปี และมีประสบการณ์หลายอย่างมากกว่าผู้บริหารบางคนเสียอีก” (สวงศ์ จันทริเศษ, สทนากลุ่ม, 16 มกราคม 2558)

ในขณะที่ผู้บริหารภาครัฐและเอกชน ที่ได้เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม ได้มองบทบาทของสื่อมวลชน กับการพัฒนาท้องถิ่นว่า สื่อมวลชนคือหัวใจหลักในการพัฒนา โดยสื่อมวลชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสารได้ดีกว่าสื่อส่วนกลาง อีกทั้งสื่อมวลชนท้องถิ่นยังเป็นผู้ที่สามารถแสดงความคิดเห็นที่ผู้บริหาร จะต้องรับฟังเพราะเป็นผู้มีส่วนได้หรือส่วนเสียในการพัฒนาทุกรูปแบบ ที่ผ่านมาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ต้องปรับบทบาทตัวเองเพื่อให้เข้าถึงสื่อมวลชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานของเทศบาลนครขอนแก่น ที่ผู้บริหารเทศบาลนครขอนแก่นซึ่งเป็นหนึ่งในผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มด้วย ได้สะท้อนว่า เทศบาลนครขอนแก่น ได้ปรับปรุงองค์กรของตนเอง โดยให้ความสำคัญกับบทบาทการพัฒนาเมืองขอนแก่นโดยใช้กระบวนการสื่อสาร ด้วยเช่นกัน เนื่องจากเทศบาลนครขอนแก่นได้ประกาศเจตนารมณ์ในการพัฒนาเมืองขอนแก่นว่า จะเป็นมหานครแห่งการจัดกิจกรรม “อีเว้นท์ซิตี้” เพราะฉะนั้นสื่อมวลชนคือหัวใจสำคัญที่สุดในการพัฒนาดังกล่าว ดังถ้อยความที่ว่า

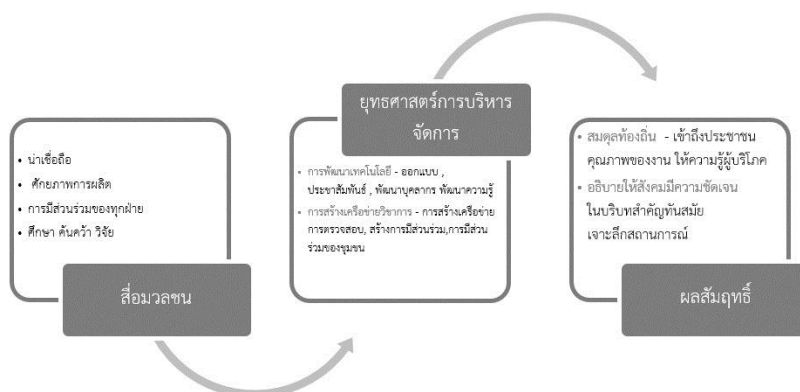
“สื่อมวลชนสำคัญมาก เทศบาลเราเองก็ต้องปรับตัวโดยมีหน่วยงานที่ตั้งขึ้นมา เพื่อป้อนข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงให้กับสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลต่อให้เราได้” (ชัชวาล พรอมธรรม, สทนากลุ่ม, 20 กุมภาพันธ์ 2558)

สิ่งที่สื่อมวลชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่นมากที่สุด จากการสนทนากลุ่มของประชากรที่เข้าร่วมในการสนทนาพบว่า ปัญหาที่สื่อมวลชนต้องการร่วมแก้ไขมากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาอุบัติเหตุ ปัญหาคนขอนแก่นไม่ใช้สะพานลอย และปัญหาอาชญากรรม สมาชิกของกลุ่มอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า

“รถติดเป็นปัญหาใหญ่มาก ขอนแก่นจะเหมือนกรุงเทพฯ ไปทุกวันแล้ว
หากไม่แก้เรื่องนี้คนจะไม่มาเที่ยวบ้านเรา”

(ชัยมงคล ก้านผล, สทนทากลุ่ม, 23 กรกฎาคม 2558)

งานวิจัยนี้ยังได้พบว่า ในการนำแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จะสำเร็จได้นั้น ทั้งสื่อมวลชนและสื่อที่ถูกลำเลียงจะต้องมีความน่าเชื่อถือ และจะต้องมีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตข้อมูลข่าวสาร และมีการศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์วิจัยเพิ่มเติมเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่สำคัญ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี (Technological Development) อันประกอบด้วย การออกแบบ การประชาสัมพันธ์ การคัดเลือกและเฟ้นหาช่องทางการสื่อสาร การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การเสริมทักษะทางวิชาชีพ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัย มีการพัฒนาบุคลากรอย่างมืออาชีพ 2) การสร้างเครือข่ายวิชาการ อันประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายการตรวจสอบ และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนผลลัพธ์ที่จะตามมาหากมีการวางแผนการบริหารจัดการที่ดีแล้ว จะทำให้เกิดความสมดุลในท้องถิ่น ผู้บริหารจะสามารถเข้าถึงประชาชน และได้งานที่มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนในฐานะผู้บริโภคสื่อมีความรู้ ความเข้าใจ ในประเด็นต่าง ๆ ที่สื่อนำเสนอและสามารถอธิบายให้สมาชิกในสังคมเข้าใจในบริบทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เมื่อนำผลการวิจัยในส่วนนี้มาเขียนเป็นแผนภาพ จะสามารถแสดงให้เห็นได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 โมเดลการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเมืองขอนแก่น

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การนำเสนอข่าวสารที่มีความถูกต้อง และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงอย่างเป็นกลางของสื่อมวลชน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้งานวิจัยนี้ยังพบว่า สื่อมวลชนมีบทบาทที่สำคัญในการร่วมพัฒนาเมืองขอนแก่น ในลักษณะของการให้ข้อเสนอแนะและปลุกกระแสความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น สื่อมวลชนนอกจากจะทำหน้าที่ในการเสนอข่าว และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดขอนแก่นแล้ว ยังสามารถทำหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานหรือเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้เข้ามาร่วมกันพัฒนาเมืองขอนแก่น

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้ได้ยืนยันถึงความสำคัญของการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Mcquail (1994 อ้างถึงใน ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2547) ที่ได้สรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่อันพึงประสงค์ของสื่อมวลชนเอาไว้ว่า สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ประสานสัมพันธ์ ดำรงรักษาไว้ซึ่งค่านิยมอันดีงามของสังคม ให้ความบันเทิง และขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

งานวิจัยนี้ยังพบว่า สื่อมวลชนที่เข้าร่วมการอภิปรายกลุ่มมีจรรยาบรรณของวิชาชีพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร มีการนำเสนอข่าวอย่างเป็นกลาง ถูกต้อง เป็นจริง ไม่นำเสนอเพียงด้านเดียว รับผิดชอบต่อแหล่งข่าว รับผิดชอบต่อผู้บริโภคข่าว เพื่อเป็นการสื่อสารที่ถูกต้องดีงามและสร้างสรรค์ ซึ่งจะมีทั้งการนำเสนอข้อมูลในด้านบวก (Positive) และด้านลบ (Negative) โดยมองว่าข่าวที่นำเสนอในมุมบวกถูกมองว่าเป็นการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์หรือการสื่อสารที่ดี แต่ในขณะเดียวกัน การนำเสนอข่าวสารในด้านลบเพื่อต้องการนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงก็ถือเป็นการนำเสนอข่าวอย่างสร้างสรรค์เช่นกัน

เนื่องจากสื่อมวลชนในจังหวัดขอนแก่นนั้น ไม่ได้เลือกที่จะนำเสนอเฉพาะข่าวดีอย่างเดียวแต่นำเสนอทั้งข่าวดีและไม่ดี ซึ่งเป็นผลจากการทำงานของภาครัฐ หรือของภาคเอกชน ทั้งที่สื่อมวลชนไปพบเจอเอง และมีประชาชนมาร้องเรียนร้องทุกข์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การอภิปรายความคิดเห็น สื่อมวลชนในจังหวัดขอนแก่นได้ทำการคัดกรอง คัดสรร และพิจารณาก่อนนำเสนอข่าวทุกครั้ง นอกจากนี้ยังได้ทำหน้าที่เป็นผู้แจ้งข่าวสาร เป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของรัฐ เป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลง หรือ สร้างมติสาธารณะ และ เป็นเวทีอภิปรายความคิดเห็น ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ ฉอาน วุฒิภักตมรรักษ์ (2536)

ด้านบทบาทของสื่อมวลชนในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างภาครัฐและประชาชนในการพัฒนาตามแนวคิดของ เสถียร เขยประทับ (2552) ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารทั้งภาคภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ได้มองว่าสื่อมวลชนเป็นภาคีหุ้นส่วนในการทำงาน แต่มองว่า เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น ดังนั้นจึงทำให้สื่อมวลชนประสบกับความยากลำบากในการค้นหาข่าวที่เป็นกลางเพื่อที่จะรายงานต่อสาธารณชน บ่อยครั้งสื่อมวลชนไม่มีเวทีที่จะเข้าไปร่วมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น แม้ว่า สื่อมวลชนขอนแก่นอยากจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณา ขาซุมพร (2557) เสนอว่าสื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทสูงมากต่อการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เพราะสื่อมวลชนจะเป็นผู้ให้ความรู้และเสนอข่าวสาร ความเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศถึงชาวด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการเปิดให้มีช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในรายการต่างๆ หรือการเขียนบทความทางการเมืองหรือจดหมายร้องทุกข์มากขึ้น

สื่อมวลชนที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มทั้งหมด ยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองในทุกมิติ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา ฯลฯ และสื่อมวลชนไม่ได้ใช้เพียงจรรยาบรรณในการทำงานแต่ใช้ จิตสำนึกรักท้องถิ่น เข้ามามีส่วนในการทำงานด้วย โดยยกกรณีศึกษาการนำเสนอข่าว “ถนนข้าวเหนียว” ที่สร้างชื่อเสียงให้คนขอนแก่นไปทั่วโลก ซึ่งตัวอย่างนี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ไปเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างการบริหารภาครัฐกับภาคประชาสังคมในการพัฒนาเมืองขอนแก่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Willbur L. Schramm (อ้างถึงใน เสถียร เขยประทับ, 2530) ที่ระบุว่า การสื่อสารมวลชนกับประสิทธิภาพ

การพัฒนาประเทศ มีลักษณะเด่น 4 ประการด้วยกัน คือ สื่อสารมวลชนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และทางด้านสังคมของปัจเจกบุคคล สื่อสารมวลชนสร้างบรรยากาศ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศได้ หากเกิดการไหลของข่าวสาร อย่างอิสระและเพียงพอ สื่อสารมวลชนสามารถสร้างความรู้สึกรู้สึกและจิตสำนึก ในความเป็นชาติได้ และสื่อสารมวลชนทำหน้าที่ในประเทศด้อยพัฒนาได้เหมือนกันกับที่ทำหน้าที่ในประเทศ ซึ่งพัฒนาแล้ว

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดของ กุลิศรา กฤตวรกาญจน์ (2552) ที่ได้สนับสนุนเรื่องนี้ด้วยเช่นกัน โดยระบุว่า การสื่อสารเข้ามามีบทบาทเป็นทั้งตัวบ่งชี้ความทันสมัยของสังคม และเป็นเครื่องมือในการพัฒนา (Tool of social change) ถือเป็นยุคที่สื่อมวลชนมีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้รับสาร ด้วยสื่อมวลชนสามารถทำให้สาธารณชนมีความเห็นดังที่ผู้ทำการสื่อสารต้องการ และสามารถจะให้ผู้รับสารเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งตามต้องการ หรือสื่อมวลชนคือ ฤทธิกระสุนปืน (Magic bullet) ที่สามารถเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรม การแสดงออกของคนได้ การไหลของข่าวสารในยุคนี้จึงเป็นการไหลแบบทางเดียว ภายใต้กระบวนการที่คน ที่มองว่า สื่อมีอิทธิพลที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมได้

หากมองด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) นั้น จินตวิทย์ เกษมสุข (2554) เสนอว่า กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดใหม่ ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักว่าการดำเนินกิจการใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น และเสนอแนะความคิด การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องประยุกต์แนวคิดให้ตอบรับกับแนวคิดประชาธิปไตย โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน และเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่นกันกับแนวคิดทฤษฎีของ สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ (2549) ที่มองว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ย่อมก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด เนื่องจากเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างความเข้าใจ ให้กับชุมชนหรือหมู่บ้านของตนเองผ่านกิจกรรมกระบวนการทำงานตามโครงการ และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 3 ประเด็น และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ 1 ประเด็น ตามลำดับ ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้มีการทำความรู้จักซึ่งกันและกัน หมายถึง การที่ภาครัฐ เอกชน รู้จักสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นว่า ใคร ทำสื่อใด มีบทบาท หน้าที่ การส่งข้อมูลข่าวสารอย่างไร และข่าวที่นำเสนอในสื่อต่าง ๆ นั้น ประชาชนผู้รับสารกลุ่มใดเป็นผู้รับ และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มผู้รับสารอย่างไร

2. ภาครัฐและเอกชน ควรทำงานเชิงรุกกับสื่อ หมายถึง การเข้าหาสื่อ มีการจัดแถลงข่าวในประเด็นต่าง ๆ มากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะแถลงข่าวในช่วงที่มีกิจกรรมประจำเดือน ประจำปีเท่านั้น เพื่อจะได้สร้างความใกล้ชิด และกระตุ้นให้สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลที่สร้างสรรค์เพื่อนำเผยแพร่ออกสู่สังคมภายนอกให้มากยิ่งขึ้น

3. ภาครัฐและเอกชนควรให้ความสำคัญกับสื่อมากขึ้น นั่นคือเชิญสื่อมวลชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อนำเสนอแนวคิดในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเมืองในทุกมิติ เพราะสื่อมวลชน

บางคนเกิดและอยู่ในพื้นที่มานาน มากกว่าผู้บริหารจังหวัด หรือ ผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ไม่นาน การมองเห็นปัญหา หรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาไม่ได้มีความต่อเนื่อง

4. เนื่องจากข้อค้นพบต่าง ๆ ในงานวิจัยนี้ ยังมีลักษณะเป็นเชิงนามธรรม และเป็นเชิงปทัสถาน (Normative) ตัวอย่างเช่น งานวิจัยนี้ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อประเมินผลการทำงานระหว่างภาคีหุ้นส่วนต่าง ๆ ที่ทำงานร่วมกันในการพัฒนาเมืองขอนแก่น จึงควรมีการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบและกระบวนการทำงานร่วมกันของภาคีหุ้นส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของสื่อมวลชน ดังนั้นในอนาคตจึงควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้อย่างละเอียด ถูกต้อง และสมบูรณ์อีกครั้งก่อนที่จะสรุปได้ว่า แนวคิดและแนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของสื่อมวลชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นเพียงจินตนาการหรือเป็นเพียงวาทกรรมที่ไม่เห็นผลสัมฤทธิ์ จากการนำศักยภาพของสื่อมวลชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กุลสิสรา กฤตวรกาญจน์. (2552). การสื่อสารเพื่อพัฒนาชนบทไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 1(2), 22.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ เพ็งมูล. (2558). วิชยชุมชนกับการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 2(8), 60-72.
- ฉอาน จุฑณักรมรักษา. (2536). *หลักการรายงานข่าว*. กรุงเทพฯ: ปรกาศพิริก.
- ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และ วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2547). *บุคลากรสื่อไทย: สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา* (โครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: การพัฒนาบุคลากร และสื่อสาธารณะ”). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรนภา ชาชุมพร. (2557). บทบาทในการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นของสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 7(2), 14-23.
- ระวีวรรณ ประกอบผล และ มาลินี ชุ่มพฤกษ์. (2524). *บทบาทของสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ทางประชากรในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกองวางแผนประชากรและกำลังคนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุนิดา จริ่งจิตร์. (2551). *บทบาทของสื่อมวลชนในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น*. รายงานการศึกษาระดับหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนา พัฒนาการ แนวคิด สภาพการณ์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เสถียร เขยประทับ. (2530). *ศักยภาพของสื่อมวลชนในการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2552). *มติมหาชนการสื่อสารและการเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาจารย์ ประทุมมา. (2554). *ความคาดหวังของประชาชนในการปฏิรูปสื่อ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต สาขาโทศาสตร, กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.